

ERDEI SZALONKA (*SCOLOPAX RUSTICOLA* L.) SZÍNVÁLTOZATOK ELŐFORDULÁSA 2014-BEN MAGYARORSZÁGON

Bende Attila¹, László Richárd²

^{1,2}*Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet
9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky út 4.
email¹: bende.attila.tibor@uni-sopron.hu
email²: laszlo.richard@uni-sopron.hu*

Magyarországon 2014 tavaszán keresztülvonuló erdei szalonkák szín- és mintázatbeli jellegzetességeire vonatkozóan a beérkezett szárnyminták (n=1641) tollzatának sajátosság eltérései alapján közöljük eredményeinket. A vizsgálata során megállapítottuk, hogy a normál színezetű madarak részesedése volt a meghatározó (82,5%), amit gyakoriságban a flavisztikus színváltozat követett (12,3%). A fennmaradó kisebb hányad a sötétebb, ún. melanisztikus madaraké volt (5,2%).

Kulcsszavak: erdei szalonka, szín, mintázat, flavisztikus, melanisztikus, normál színezet

Bevezetés

Az Európai Unió madárvédelmi irányelvének 2008-as vadászati törvényben való megjelenése jelentős változást eredményezett Magyarországon úgy a szalonkavadászat, mind a fajjal kapcsolatos kutatómunka terén. Az erdei szalonka vadászható státusza ugyan megmaradt, de a 2009-es esztendőben egyetlen madár elejtésére sem volt lehetősége a magyar vadászoknak, hiszen nem állapítottak meg idenyt e fajra vonatkozóan. Az Országos Magyar Vadászati Védegylet koordinálásával 2009-ben indult el – a direktívától való eltérés lehetőségéből fakadóan – az Erdei Szalonka Monitoring program. A kutatáshoz 2010-ben egy biometriai vizsgálati modullal csatlakozott a Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karának Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézete, ahol 1983 óta folynak az erdei szalonkával kapcsolatos kutatásoknak. 1995-től a Magyar Erdei Szalonka Monitoring már országos léptékben adhatta közre e fajjal kapcsolatos vizsgálati eredményeit. A 2010-es évtől induló kutatás – a biometria a kor és ivarviszonyok, valamint a vonulásdinamika országos léptékű vizsgálata mellett –, páratlan lehetőséget kínált a szín és mintázatbeli változatosság kiterjedt, nagy elemszámú vizsgálatára.

Anyag és módszer

Az adatszolgáltatók – a megelőző évek metodikájának megfelelő módon – a 2014-es évben a tavaszi mintavételezést követően az elejtett erdei szalonkák legalább 40%-nak egyik – könyöknél levágott 130-160 fokban széthúzott és preparált szárnyát egységes borítékban küldték be a Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetbe. A beérkező szárnyminták elsősorban a kormeghatározás célját szolgálták, mindemellett a mintákból összeállított fényképes adatbázisok kiváló lehetőséget kínáltak a szín és a mintázat változatosságának vizsgálatára. Minden egyes szárnyról az egyedi azonosíthatóság igényével, állandó megvilágítási viszonyok mellett fotódokumentáció készült. Ezeket évenként és megyei bontásban állítottuk össze, hasonlóan a már közölt évekhez (2010, 2011, 2012) (László et al. 2013; Bende – László 2017a, b).

A nagyobb mintavételi lehetőséggel rendelkező francia szakemberek alapvetően négy színváltozatot különítenek el az erdei szalonkák esetében; fekete (sötét) tollazat, barna tollazat, achát tollazat, isabella tollazat (Boidot 2012a). Tovább finomítja az osztályozás rendszerét a fenti fő kategóriákon belül meghatározott számos további színváltozatokat (pl.: a feketén belül: a sötét, a vörös és a rigófeke) (Boidot 2012a). A normál színezetű madarak esetén szintén tovább differenciálnak, hiszen a pasztell árnyalatok segítségével számos színváltozatot írtak le, úgymint a fekete pasztell, agate pasztell, vöröses pasztell, izabella pasztell (Boidot 2010a). A klasszikus színváltozatok mellett – még a nagy terítékekkel rendelkező országok esetében is valódi kuriózumnak tekinthető – részben vagy teljesen pigmenthiányos, fehér tollakkal borított erdei szalonkák is találkozhatunk. A fehér mintázatú példányokra vonatkozóan Franciaországból számos publikált adatot ismerünk (Boidot 2002a; 2004; 2006; 2009a; 2009b; 2010a, b; 2013). A pigmenthiányos jelleg mértéke alapján szintén kategorizált. Három csoportba sorolják az ilyen madarakat; I. a tollazat -10% fehér; II. a tollazat 10-50 %-a fehér; III. a tollazat 50-95%-a fehér (Boidot 2012b).

Eredmények

A magyarországi minták osztályozása esetében egy a francia osztályozási metodikánál lényegesen egyszerűbb csoportosítást alkalmaztunk. Ennek megfelelően mintáinkat *normál* (klasszikus vad színű) (1. ábra), *flavisztikus* (világos, pasztell árnyalatokkal jellemezhető) (2. ábra) és a *melanisztikus* (sötét, erőteljesebben pigmentált) (3. ábra) kategóriákba soroltuk.

1. ábra. Normál (vad) színezetű madár.

2. ábra. Világos, pasztell árnyalatokkal jellemezhető (flavisztikus) színváltozat.

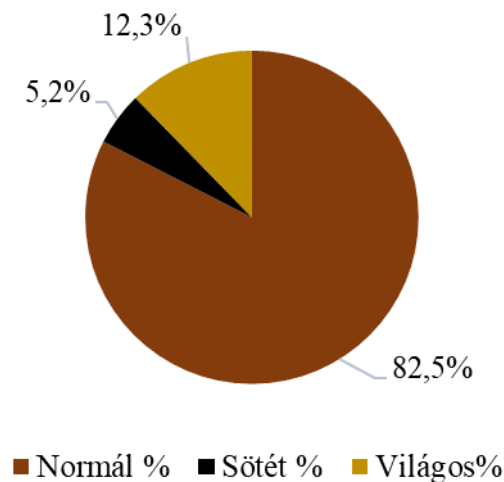

3. ábra. Sötét, erőteljesebben pigmentált (melanisztikus) színváltozat.

A 2014-es évben megvizsgált 1641 szárnyminta között nem regisztráltunk egyetlen pigmenthiányos egyedet sem. A színbeli változatosságra vonatkozó vizsgálataink során mindösszesen két esetben találtunk pigmenthiányos tollú egyedeket. A 2012-ben gyűjtött minták között megkerült egy fehér első kézevezőjű példány (László et al. 2013).

A 2011-es évben gyűjtött erdei szalonkák közül egy minta esetében a karevezők fedői közül mindösszesen egyetlen toll vége volt részlegesen fehér a tollzászló pedig mintázathiányos (Bende – László 2017b).

A 2014 tavasszán Magyarországon keresztülvonuló erdei szalonkák szín- és mintázatbeli jellegzetességeire vonatkozó eredményeinket – a meghatározáshoz megfelelő állapotban lévő – 1641 szárnyminta tollzatának jellegzetes eltérései alapján közöljük, igazodva a már publikált (2010, 2011, 2012-es) évek vizsgálati módszereihez. Az előző évek metodikájának megfelelően három kategóriába (melanisztikus, normál (vad) színű, flavisztikus) soroltuk a szárnymintákat (4. ábra) (László et al. 2013; Bende – László 2017a, b).

4. ábra. Az erdei szalonka (*Scolopax rusticola L.*) szín- és mintázatbeli megoszlása Magyarországon 2014-ben.

Megállapítottuk, hogy Magyarországon a normál színezetű madarak részesedése a meghatározó (82,5%-a), melyet gyakoriságban a flavisztikus színváltozat követ (12,3%), míg a fennmaradó kisebb hányad melanisztikus volt (5,2%).

Összefoglaló

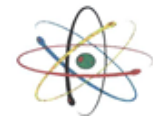
A Magyar Erdei Szalonka Teríték Monitoring keretében a 2014-es évben a Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetbe beküldött erdei szalonka szárminták szín- és mintázatbeli változatosságát vizsgáltuk. Az intézetünkbe beérkezett 1641 minta értékelését követően megállapítottuk, hogy Magyarországon a normál színezetű madarak részesedése a meghatározó (82,5%), melyet gyakoriságban a flavisztikus színváltozat követ (12,3%), míg a fennmaradó kisebb hányad melanisztikus volt (5,2%). A 2014-es szármintáinak szín- és mintázatbeli megoszlását tekintve közel azonos arányokat tapasztaltunk, mint a már közölt 2010, 2011 és 2012-es években.

Köszönetnyilvánítás

A 2010-től induló új monitoring programot az Országos Magyar Vadászati Védőegylet támogatta. Köszönjük a vadásztársak lelkiismeretes adatszolgáltató munkáját, amivel segítették, megalapozták a Magyar Erdei Szalonka Monitoring Csoport tevékenységét, eredményeit.

Felhasznált irodalom

1. Bende. A. – László, R. (2017a): Az erdei szalonka (*Scolopax rusticola L.*) szárminták szín és mintázatbeli változatossága 2010-ben Magyarországon. In: MESTERHÁZY B. (szerk.) Eötvös Lórád Tudományegyetem XVI. Természet-, Műszaki és Gazdaságtudományok alkalmazása Nemzetközi Konferencia Absztraktkötet. Konferencia helye, ideje: Szombathely, Magyarország, 2017.05.20. Szombathely: ELTE, 2017. p. 23.
2. Bende. A. – László, R. (2017b): Erdei szalonka (*Scolopax rusticola L.*) színváltozatok előfordulása 2011-ben Magyarországon. In: BIDLÓ A, FACSKÓ F (szerk.) Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar VI. Kari Tudományos Konferencia Absztraktkötet. Konferencia helye, ideje: Sopron, Magyarország, 2017.10.24. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó, 2017. p. 38.
3. Boidot, J-P. (2002a): Un nouveau plumage inhabituel et exceptionnel chez la bécasse des bois. La MORDOREE, No 223. pp. 190-193.

4. Boidot, J-P. (2004): Curiosités. La MORDOREE, No, 231. pp. 178.
5. Boidot, J-P. (2006): Bécasse a panachure blanche limitée. La MORDOREE, No, 238. pp. 96.
6. Boidot, J-P. (2009a): Curiosités. La MORDOREE, No, 249. pp. 25-25.
7. Boidot, J-P. (2009b): Curiosités. La MORDOREE, No, 251. pp. 213-218.
8. Boidot, J-P. (2010a): Bécasse des bois à plumage inhabituel. La MORDOREE, No, 255. pp. 221-226.
9. Boidot, J-P. (2010b): Différentes observations de bécasses des bois à panachure blanche limitée. La MORDOREE, No, 255. pp. 219-221.
10. Boidot, J-P. (2012a): Bécasse des bois à plumage inhabituel. La MORDOREE, No. 261. pp. 29-38.
11. Boidot, J-P. (2012b): Curiosités. La MORDOREE, No. 264. pp. 65-66.
12. Boidot, J-P. (2013): Curiosités. La MORDOREE, No. 266. pp. 40.
13. László R., Bende A., Faragó S. (2014): Szín és mintázatbeli eltérések a magyarországi erdei szalonka szárnyminták között. In: BIDLÓ A., HORVÁTH A., SZÚCS P. (szerk.) IV. Kari Tudományos Konferencia: Konferencia kiadvány. 407 p. Konferencia helye, ideje: Sopron, Magyarország, 2013.12.10. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar, 2014. pp. 265-268.